

Μαθαίνω να διαβάζω για να μάθω να μιλώ: Σάρα - οι εμπειρίες ενός γονέα του L.W. Duffen

Μετάφραση: Φανή Καραμανώλη

Η κόρη μου Σάρα είναι επτάμιση ετών και μπορεί να διαβάζει, όπως ένα παιδί 8-9 ετών. Αυτό σε άλλα παιδιά δεν είναι αξιοσημείωτο, αλλά η Σάρα έχει σύνδρομο Down.

Όταν άρχισα να μαθαίνω στη Σάρα να διαβάζει, δεν ήξερα τίποτα πάνω στο θέμα αυτό και ακόμα λιγότερα πράγματα για τις διάφορες θεωρίες περί ανάπτυξης της γλώσσας. Τώρα πιστεύω ότι ήταν καλύτερα έτσι, διότι αν τα ήξερα όλα αυτά δεν θα ξεκινούσα καν την προσπάθεια. Όλα αυτά που λένε, όπως ότι το παιδί πρέπει να είναι έτοιμο να διαβάσει και ότι τα παιδιά πρέπει να μιλούν με ευχέρεια τη γλώσσα πριν μάθουν να διαβάζουν, είναι ανοησίες. Αν είχα δώσει σημασία σε όλα αυτά δεν θα είχα προσπαθήσει ποτέ να μάθω στη Σάρα να διαβάζει και ούτε κανείς άλλος θα το είχε κάνει, διότι ακόμα και αν διαβάζει σαν παιδί εννιάμιση ετών, ακόμα δεν μπορεί να επιτύχει στο επίσημο τεστ που κάνουν στα σχολεία και που δηλώνει αν ένα παιδί είναι "έτοιμο να μάθει ανάγνωση". Για παράδειγμα, σε ένα από αυτά τα τεστ λένε ότι, αν δεν μπορεί να επαναλάβει μια μικρή ιστορία που θα της πει κάποιος, τότε δεν μπορεί να μάθει να διαβάζει. Η Σάρα δεν μπορεί να το κάνει αυτό, έτσι μην το πάρετε σαν απόδειξη ότι το παιδί σας δεν μπορεί να μάθει να διαβάζει. Η Σάρα μπορεί να θυμηθεί και να επαναλάβει κάτι, ίσως όχι ακριβώς την ίδια πρόταση που της είπατε. Όμως αν της κάνετε ερωτήσεις πάνω σε αυτό που διάβασε, είναι φανερό από τις απαντήσεις της ότι κατάλαβε κάθε λέξη της ιστορίας. Δηλαδή με άλλα λόγια δεν διαβάζει απλώς κάτι από έξω χωρίς να καταλαβαίνει τι σημαίνει.

Πριν αρχίσει η Σάρα να διαβάζει πολλοί από μας λέγαμε ότι καταλαβαίνει πολύ περισσότερα από όσα μπορεί να εκφράσει. Είμαι σίγουρος ότι πολλοί από σας θα συμφωνήσετε με αυτή την άποψη και επίσης ότι έχετε ακούσει ειδικούς να λένε "ανοησίες, δεν μπορεί να καταλάβει περισσότερα απ' όσα λέει". Αν πείτε στο παιδί κάτι και μετά το καταλάβει, δεν είναι εύκολο να διευκρινίσετε αν το κατάλαβε απλώς και μόνο από αυτό που είπατε εσείς. Αν το παιδί διαβάσει μια σελίδα από ένα παιδικό βιβλίο είναι πολύ πιο εύκολο να σιγουρευτείτε αν καταλαβαίνει τι διαβάζει. Εγώ προσωπικά έχω πειστεί ότι είναι δυνατό για ένα παιδί να είναι κυριολεκτικά χρόνια μπροστά όσον αφορά την κατανόηση κάποιων εννοιών σε σύγκριση με την ικανότητα του να πει ή να γράψει κάτι ανάλογο.

Μου έχουν πει ότι υπάρχει ένα πρόβλημα στα δικά μας παιδιά στο μέρος εκείνο του εγκεφάλου, που σχετίζεται με την ικανότητα διαμόρφωσης της ομιλίας και είμαι σίγουρος, ύστερα από την εμπειρία μου με τη Σάρα πως έχει ευφυΐα σαν όλων των παιδιών χωρίς αναπηρία, όσον αφορά την κατανόηση όλων όσων γίνονται γύρω της, όμως κάτι συμβαίνει με την ικανότητά της να διαμορφώσει και να παράγει προφορικό ή γραπτό λόγο. Νομίζω ότι το διάβασμα την έχει βοηθήσει σε αυτό το σημείο. Τα παιδιά με σύνδρομο Down φαίνεται να αντιμετωπίζουν τεράστιες δυσκολίες, όταν προσπαθούν από την έκφραση με μονές λέξεις να προχωρήσουν στη δημιουργία ολόκληρων προτάσεων. Όταν η Σάρα ακόμη μιλούσε μόνο με μονές λέξεις μπορούσε να διαβάσει. Σε κάποιο στάδιο δεν μπορούσε να επαναλάβει μια πρόταση που άκουσε, αλλά μόνο κάτι που διάβασε. Θυμάμαι ότι η πρώτη πρόταση που είπα ήταν "Πήγαμε στο Exeter", διότι ζούμε κοντά στο Exeter και αυτή την πρόταση είχε μάθει να τη διαβάζει. Είπα την πρόταση αυτή την επόμενη φορά που επισκεφτήκαμε το Exeter και μια εβδομάδα αφότου την είχε διαβάσει. Με άλλα λόγια είχε μάθει να διαβάζει την πρόταση και μετά μπόρεσε να την προφέρει στη σωστή περίπτωση. Αυτή ήταν μόνο η αρχή, όμως για το λόγο αυτό είμαι σίγουρος ότι το γεγονός πως έμαθε πρώτα να διαβάζει πριν μάθει να μιλάει, τη βοήθησε να αναπτύξει την ομιλία της. Δεν είμαι όμως τόσο σίγουρος ότι βοήθησε να αναπτυχθεί και η ευφυΐα της. Τα διάφορα τεστ και η γλώσσα είναι τόσο αλληλένδετα που είναι δύσκολο να φανεί η ύπαρξη ευφυΐας χωρίς τον έλεγχο της γλώσσας. Ακόμα και τα τεστ που δεν εξετάζουν την ομιλία εξηγούνται με λόγια ή η κατανόηση του τεστ με την έννοια των λέξεων πρέπει να υπάρχει στο μυαλό του παιδιού.

Το γεγονός ότι η Σάρα μπορεί να διαβάσει και να καταλαβαίνει σε ένα επίπεδο που θεωρείται ένα χρόνο μπροστά από την ηλικία της, έχει γίνει γνωστό σε διάφορους εκπαιδευτικούς ψυχολόγους, δασκάλους κλπ. Πριν ένα χρόνο δεν μπορούσαν να το πιστέψουν και μεταφέρθηκε από ένα σχολείο τυπικής εκπαίδευσης στο διαγνωστικό τμήμα ενός άλλου

σχολείου τυπικής εκπαίδευσης, επειδή νόμιζαν πως απλά παράγει ήχους. Τώρα όμως είναι πεπεισμένοι ότι αυτά που λέω είναι σωστά. Τώρα βέβαια που διαβάζει και μπορεί να μιλήσει, δεν μπορώ να αποδείξω στους ειδικούς ότι πριν μερικά χρόνια μπορούσε να διαβάσει, όχι όμως να μιλήσει. Σε εκείνο το στάδιο δεν τους ενδιέφερε. Επίσης, δεν μπορώ να αποδείξω ότι το διάβασμα την βοήθησε να μιλήσει, όμως υπάρχουν πολλές περιπτώσεις που επαναλαμβάνει προτάσεις, τις οποίες έχει διαβάσει, όχι ακούσει. Τώρα βέβαια έχει διαβάσει και έχει ακούσει τόσα πολλά, ώστε να μην μπορεί να γίνει τέτοιος διαχωρισμός,

Πως έμαθε η Σάρα να διαβάζει

Αρχικά είχαμε πάντα πολλά βιβλία στο σπίτι. Αυτό βέβαια δεν φτάνει για να μάθει ένα παιδί να διαβάζει. Όταν ήταν γύρω στα τρισήμισια μου φάνηκε ότι συσχετιζε μερικές λέξεις με εικόνες και θυμόταν τη σχέση που είχαν μεταξύ τους. Ήταν κάτι πολύ αόριστο, καθώς έλεγα "γάτα" και γυρνούσε στην εικόνα της γάτας, ενώ φαινόταν σαν να μην την κοιτάζει. Μετά αγόρασα παιδικά βιβλία Ladybird για μάθημα ανάγνωσης και κάρτες με λέξεις. Ευτυχώς που δεν έδωσα σημασία στο σημείο που μιλούσε την ανάγκη του παιδιού να είναι "έτοιμο να διαβάσει".

Η Σάρα εκείνη την εποχή έλεγε πολλές λέξεις, όμως ούτε μία ολόκληρη πρόταση. Μπορούσε να επαναλαμβάνει συνέχεια τις λέξεις που λέγαμε εμείς, όμως δεν μπορούσε ή δεν ήθελε να επαναλάβει μια πρόταση. Αρχίσαμε να χρησιμοποιούμε καρτέλες για να συσχετίσουμε λέξεις με εικόνες-κανένα αποτέλεσμα. Μετά δοκιμάσαμε άλλη μέθοδο: ότι το παιδί πρέπει να καταλαβαίνει όλα όσα διαβάζει-κανένα αποτέλεσμα. Σπαταλήσαμε πάρα πολύ χρόνο και η Σάρα είχε αρχίσει να βαριέται και έτσι παρατήσαμε διάφορα πράγματα και γυρίσαμε στη βασική μέθοδο, δηλαδή το να μαθαίνει απέξω τις καρτέλες μέσω συνεχούς μονότονης επανάληψης. Ο λόγος που το κάναμε αυτό ήταν επειδή η Σάρα την πρώτη φορά διάβασε μια μικρή πρόταση φτιαγμένη από λέξεις που είχε μάθει ξεχωριστά την καθμία ίσως κατα λάθος και χωρίς να τις καταλαβαίνει. Νομίζω ότι τα παιδιά καταλαβαίνουν τις λέξεις με το να τις χρησιμοποιούν πολλές φορές σε διάφορες εκφράσεις. Είχαμε μιλήσει πολύ στη Σάρα, όμως η ίδια δεν πρόφερε τη φράση "Πήγαμε στο Exeter" παρά μόνο όταν τη διάβασε. Έτσι, αρχίσαμε να φτιάχνουμε ένα μεγάλο οπτικό λεξιλόγιο από την επαναλαμβανόμενη χρήση καρτελών, παρόλο που η άσκηση ήταν φοβερά μονότονη και η Σάρα τη μισούσε. Καταλήξαμε στο ότι μία ή δύο καρτέλες δεν έφταναν και έπρεπε να δουλεύουμε με 20 ή 30. Εγώ έδειχνα κάθε καρτέλα στη Σάρα, έλεγα τη λέξη και έβαζα τη Σάρα να την επαναλάβει κοιτώντας τη λέξη. Έπρεπε να την κοιτάζει. Αφού περνούσαμε όλες τις καρτέλες με τον τρόπο αυτό δυο ή τρεις φορές μετά έβαζα τη Σάρα να τις διαβάζει πριν από μενα. Αν της έδειχνα την καρτέλα και δεν έλεγε αμέσως τη λέξη, την έλεγα εγώ για εκείνη και έτσι δεν της έδινα την ευκαιρία να αποτύχει σε καμία λέξη. Αν της έδειχνα 40 καρτέλες, εκείνη έβρισκε τις 35 και άλλες 5 τις έλεγα εγώ χωρίς να την κριτικάρω. Αν έλεγε μια λέξη λάθος έλεγα "βάλε την καρτέλα σε εκείνη τη στοίβα" και συνήθισε να βάζει τις λέξεις σε δύο στοίβες: η πρώτη ήταν για τις σωστές και η δεύτερη για εκείνες που δεν αναγνώριζε αμέσως. Μετά εγώ διάβαζα τις λέξεις της δεύτερης στοίβας χωρίς να την ξαναεξετάζω σε αυτές. Η εξέταση είναι μόνο για το δάσκαλο, να τον οδηγήσει στο σωστό τρόπο διδασκαλίας. Δεν πρέπει να χρησιμοποιείται για να κριτικάρετε το παιδί. Ο αριθμός των νέων λέξεων, που πρόσθετα, ήταν πολύ μικρότερος από τον αριθμό των λέξεων που ήξερε ήδη. Κάναμε περίπου ένα χρόνο να φτάσουμε στα 20 λεπτά με καρτέλες καθημερινά. Δεν ασχολούμασταν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Είχαμε αρχίσει με 3-4 καρτέλες και μου έκανε εντύπωση, όταν διαπίστωσα πως ήταν καλύτερα όταν χρησιμοποιούσαμε περισσότερες καρτέλες.

Κάποιο λένε πως η επιτυχία μου με τη Σάρα οφείλεται στο ότι είμαι γεννημένος δάσκαλος. Αυτό δεν είναι αλήθεια. Είμαι οξύθυμος και ανυπόμονος και έκανα τεράστιες προσπάθειες να βρω υπομονή και αυτοέλεγχο, όταν η Σάρα δεν έκανε κάτι που ήξερα πως μπορούσε να το κάνει.

Παράλληλα με τη χρήση καρτελών η Σάρα έμαθε επίσης να αναγνωρίζει όλα τα γράμματα της αλφαβήτου και μπορούσε να τα γράψει σε λίγους μήνες. Έτσι, δε μείναμε μόνο στο σχήμα των γραμμάτων. Ταυτόχρονα άρχισε να αναγνωρίζει προτάσεις και να τις διαβάζει απέξω. Σε

μένα ήταν ξεκάθαρο πως η Σάρα είχε ιδέες για προτάσεις μέσα στο μυαλό της, αλλά δεν μπορούσε να τους δώσει μορφή. Μπορούσε να πει μία ή δυο λέξεις και εξέφραζε τα υπόλοιπα με χειρονομίες. Ίσως έχετε ακούσει για μια μέθοδο που τοποθετούνται κάρτες σε μια σειρά, έτσι ώστε να σχηματίζουν πρόταση. Η Σάρα μου έλεγε αυτό που ήθελε. Εγώ έβρισκα όλες τις λέξεις και τις έβαζα στη σειρά. Εκείνη διάβαζε την πρόταση, γιατί ήταν φτιαγμένη από λέξεις που είχε μαθει μία μία χωριστά. Αφού τη διάβαζε 2-3 φορές κοιτούσε αλλού και την επαναλάμβανε. Μέχρι πρόσφατα, αν της έλεγα "πήγαμε για κολύμπι χθες", εκείνη δεν μπορούσε να επαναλάβει την πρόταση, όμως αν την είχε διαβάσει μπορούσε να την πει. Ότι διαβάζει, μένει στο μυαλό της, ενώ ότι ακούει δεν μένει. Τώρα γράφει πολλές προτάσεις και έχουμε ξεφύγει από τις καρτέλες. Πέρυσι τα Χριστούγεννα έγραφε ευχαριστήρια σημειώματα για τα δώρα της, τα οποία αντέγραφε. Τώρα γράφει πράγματα μόνη της. Πριν μήνες έγραψε "Είδαμε ένα ουράνιο τόξο σαν καμάρα". Χρειάστηκε να τη βοηθήσουμε στην ορθογραφία, αλλά η πρόταση ήταν δική της.

Η Σάρα έχει διαβάσει παιδικά βιβλία και βιβλία από τη βιβλιοθήκη. Πήγε για πρώτη φορά πριν 3 χρόνια, διάλεξε μόνη της βιβλία και τα διάβασε.

Πολλοί με κριτικάρουν γιατί ακολούθησα αυτό το αυστηρό πρόγραμμα και είπαν ότι ίσως έβλαψε τη Σάρα, όμως ποτέ δεν ασχοληθήκαμε για πάνω από 2 ώρες την ημέρα και τις χωρίζαμε σε περιόδους 20 λεπτών. Τώρα που πηγαίνει στο σχολείο δουλεύουμε μόνο τα σαββατοκύριακα και τις διακοπές (δεν περιλαμβάνεται το διάβασμα για ψυχαγωγία, που κάνει μόνη της). Πριν πάει σε σχολείο για παιδιά χωρίς αναπηρία, διάβαζε καλύτερα από τα περισσότερα παιδιά και ακόμα είναι η καλύτερη στην ανάγνωση στην τάξη της. Όλη η δουλειά έγινε πριν αρχίσει το σχολείο. Εκείνο το διάστημα ήμουν άνεργος και μπορούσα να της αφιερώσω πολύ χρόνο.

Από την εμπειρία μου έχω καταλήξει σε ορισμένα συμπεράσματα. Το ένα είναι ότι η έννοια παιδί πρέπει να είναι έτοιμο να διαβάσει, είναι αβάσιμη. Το να πει κάποιος ότι ένα παιδί πρέπει να έχει ορισμένες ικανότητες, εμπειρία και γνώσεις πριν μάθει να διαβάζει, σημαίνει πως του στερούμε μια βασική μέθοδο για να αποκτήσει τις ικανότητες αυτές. Για μένα το διάβασμα είναι μία από αυτές τις μεθόδους.

Το διάβασμα φαίνεται πιο εύκολο από την ακοή/κατανόηση της γλώσσας και αυτά τα δύο πιο εύκολα από την ομιλία.

Η ομιλία είναι δύσκολη. Είναι η παραγωγή ιδεών, η τοποθέτηση λέξεων. Αυτό δυσκόλεψε τη Σάρα. Την ικανότητα να αναγνωρίσει και να συσχετίσει κάποιο συγκεκριμένο γραφικό στοιχείο με κάποιον συγκεκριμένο ήχο και μερικές φορές με μια ακόμη λιγότερο συγκεκριμένη σημασία, την οποία ονομάζουμε διάβασμα. Είναι πολύ πιο εύκολο γιατί η Σάρα από την ομιλία.

Η οπτική μνήμη αναπτύσσεται συνήθως νωρίτερα και γίνεται πιο καλή από την ακουστική μνήμη. Αν απευθυνθούμε και τις δύο μνήμες ταυτόχρονα, έχουμε καλύτερα αποτελέσματα. Ο αναγνώστης μπορεί να ελέγχει την ταχύτητα της ανάγνωσης και της επανάληψης, αλλά ο ακροατής όχι. Οι ικανότητες της ανάγνωσης και της ακοής είναι σχετικά εύκολες. Το μεγάλο βήμα είναι από αυτό το σημείο έως την παραγωγική χρήση της ομιλίας. Αυτό το βήμα το βοηθούμε με διάβασμα σε μικρή ηλικία και με ποικίλο περιεχόμενο.

Σημείωμα του συγγραφέα:

Το άρθρο αυτό γράφτηκε το 1975, όταν η Σάρα ήταν 7,5 ετών. Το 1987 απέκτησε δίπλωμα οδήγησης και αυτό τη βοήθησε να επεκτείνει την επιχείρηση μαγειρικής, που έχει με την μητέρα της.